FOCUS THEMA

Distels onder vuur: Wat is er van aan?

© Else Margriet

Met het persbericht[1] van het Algemeen Boerensyndicaat (ABS) West-Vlaanderen van begin september staan distels weer middenin de vuurlinie van landbouwminnend West-Vlaanderen. Voor natuur is er de zorgplicht en de deugden voor biodiversiteit, voor landbouw is er de angst om subsidies te mislopen en ziekten of kwetsuren bij runderen. Maar wat is er nu echt van aan?

Het persbericht liegt er niet om: distels moeten vernietigd in alle natuurgebieden. Boeren hebben frustraties door ontkiemende distels en wijzen Provincie en Natuurpunt op scherpe toon met de vinger: 'Momenteel kennen wij de groene grootgrondbezitters met alleen maar rechten en de boeren met alleen maar plichten.' De frustratie over distels sleurt ook andere thema's mee: 'dat de provincies en de natuurverenigingen onverzadigbaar zijn in de aankoop van landbouwgronden, iets wat eenvoudig is als het kan met geld van de gemeenschap.'. Hiermee zet het ABS de tegenstellingen weer op scherp. Zonder in te gaan op een afweging van gemeenschapsgeld, nemen we je mee van het nut van distels en de angst van de landbouw, naar het juridische luik en hoe het praktisch kan geregeld worden.

Vele soorten, vele deugden

In West-Vlaanderen kennen we (2014) 27 soorten distels. De ene doet het beter dan de andere. Je moet op vandaag al even zoeken om een Spaanse ruiter of een driedistel te vinden. Ook de blauwe zeedistel doet het best slecht, net als nog wat andere. En hoewel deze niet vervat lagen in de voormalige bestrijdingsplicht (akkerdistel, kruldistel, kale jonker en speerdistel), is niet elke bestrijder even goed op de hoogte van de soortendiversiteit – bijvoorbeeld verwarring tussen het beschermde zaagblad en de akkerdistel- en hun specifieke waarde in het ecosysteem. De Kale jonker produceert per hectare zomaar even het dubbele aan nectar, dan de gewone berenklauw[2]. Daarnaast zijn distels ook stamcafé voor motten, bladluizen, sluipwespen en ook vogels komen er eten.

Maar toch niet geliefd

Een vermoeden is, dat de distelbestrijding mee surfte op de angst van alles wat ruig en stekelig is. Voor ridderzuring of heermoes heeft er immers nooit een dergelijke verordening bestaan. De eerste distelverordeningen gaan terug naar de periode van handenarbeid in de landbouw, met gebruik van paardenmest, zonder algemeen gebruik van herbiciden. Distels moesten met de hand van de akker verwijderd worden en bij de oogst werd menig hand geprikt. Zo vormden (alle) distels een grote bron van ongemak,

tijdverlies, infecties,... En gezien het niveau van de medische wetenschap toen, had men ook grote angst van tetanus.

Concurrerende gewassen op de akkers, vormden in pre-herbicidetijden geregeld aanleiding tot vloeken bij de boeren. Dit wordt ook wel eens aangehaald als een reden voor de algemene bestrijding. Nu blijkt uit onderzoek dat dit vooral het geval zou kunnen zijn bij akkerdistel. Op vandaag is de landbouwpraktijk veranderd en kan akkerdistel zowel in biologische als gangbare landbouw goed bestreden worden. En ook hier de vraag waarom andere concurrerende kruiden niet in een algemene bestrijdingsplicht vielen.

Op dit moment is het ook de akkerdistel die nog in het vizier zit van de regelgevers. En dit enkel bij grasland. Binnen het Europese subsidiesysteem kan een boer subsidies krijgen voor grasland als landbouwgrond. Hier is echter wel een bestrijdingsplicht van de akkerdistel (alleen) aan verbonden. Een akkerdistelhaard kan, bij controle, zorgen voor verlies van subsidies. De boer is –in kader van minimaal onderhoud- verplicht deze pleksgewijs te bestrijden[4]. Maar ook dit is een juridische randvoorwaarde die opgelegd werd –binnen Europees Landbouwbeleid in kader van inkomenssteun- door Vlaanderen. We kunnen dan ook wel begrip opbrengen voor de angst van de boer om subsidies te verliezen en steunen de beleidsadviezen om deze plicht te schrappen.

Juridisch

De wetgeving voor distelbestrijding dateert uit 1887[4]. Een heel andere tijd, zoals we eerder al aangaven. Gemeentelijke reglementen en verordeningen, die aan de bestrijdingsplicht vasthouden, zijn gebaseerd op het Koninklijk Besluit van 19 november 1987 betreffende de bestrijding van voor planten en voor plantaardige producten schadelijke organismen. Het Koninklijk Besluit voert op zijn beurt de wet van 2 april 1971 betreffende de bestrijding van voor planten en plantaardige producten schadelijke organismen verder uit. Het gaat hier om federale wetgeving.

In 2017 ging Natuurpunt naar de Raad van State (RvS) voor een ‘klassiek’ bestrijdingsbesluit van de Provincie Antwerpen. De RvS oordeelde dat dit besluit, gebaseerd op een federale wetgeving niet geldig was, gezien de toen geldende regelgeving gewestelijk was geworden[5]. Met de staatshervorming van 1980 werd natuurbescherming - en daarmee ook wilde plantenbestrijding- een gewestelijke bevoegdheid. En het gewest had nog geen decreet gestemd in die zin.

Dus keek Vlaanderen (toenmalig minister Schauvliege) naar het federale niveau voor het oplossen van de leemte. Het was immers door een federale miskleun, dat het misverstand ontstond. De federale ministers De Block (Volksgezondheid) en Borsus (Landbouw) hebben in 2016 al een voorontwerp van koninklijk besluit opgesteld dat een nieuwe rechtsgrond zal creëren voor distelbestrijding ‘op het volledige Belgische grondgebied’, voor zover het over fytosanitaire maatregelen gaat.

Het staat echter nog niet vast of het hierbij voortaan om een beperkte bestrijdingsplicht voor akkerdistel in een bufferzone van 50 meter rond de perceelsgrens, of om de volledige bestrijdingsplicht van alle ‘schadelijke’ distelsoorten (akkerdistel, kruldistel, speerdistel en kale jonker) zal gaan, zoals in het oude koninklijke besluit. Het wetenschappelijk Comité van de Federale Agentschap voor Voedselveiligheid (FAVV) pleit alvast voor de tweede optie, waarbij enkel voor kale jonker een uitzondering zou kunnen gemaakt worden in aantoonbaar waardevolle natuurgebieden.

Het belooft alvast een interessante discussie te worden. De argumenten tegen zijn immers behoorlijk sterk. Niet alleen kost de controle op de bestrijdingsplicht tussen 5 en 10 mio EUR per jaar, maar ook de natuurwetgeving en het bermbesluit, die samen specifieke regels opleggen voor het verwijderen van vegetatie en het gebruik van pesticiden, hebben hun recht, net als de zorgplicht voor natuur.

Maar, we zouden ons als groene beweging al te sterk inkapselen, moesten we geen 'goed nabuurschap' willen nastreven met de boerende medemens. Goed nabuurschap, waarbij akkerdistelhaarden in de buurt van landbouwpercelen en tuinen verwijderd worden, kan lokale overlast van stekelige distels intomen en het probleem tot zijn ware proportie herleiden. Onderzoek[6] heeft uitgewezen dat het overgrote deel van de zaden in een cirkel van 10 tot 40 meter rond de distelhaard valt. In een Brits experiment legden de pluizen met zaad slechts een maximale afstand van 11,4 m af. Van problemen op grotere afstanden lijkt dus geen sprake. Immers, de pluisjes die verder passeren, hebben hun zaad meestal al gelost. Daarenboven worden 'haarden' regelmatig ten onrechte aan de natuurgebieden toegewezen. Niet alleen heeft de akkerdistel, bijvoorbeeld, een wortelstelsel dat behoorlijk sterk is en zelfs na wegkappen terug tot leven kan komen. Wortel- of stengelfragmenten van slechts 1 cm kunnen uitgroeien tot een nieuwe plant[6]. De distelzaden hebben een sterke kiemkracht en kunnen bij verstoring van de bodem schieten. Daarenboven heeft de boer zelf ook niet steeds de eigen distels (op verloren hoekjes) in 't oog, wordt niet steeds zo nauw gekeken op de afkomst van grond bij ophogingen en komt er wel eens wat mee uit het reiten van de grachten.

Natuurpunt, maar ook de Provincie West-Vlaanderen engageert zich om in overleg met naburige landbouwers en omwonenden het probleem efficiënt en met respect voor de natuur aan te pakken. En bij navraag in Nederland, blijkt het ook daar zo te gebeuren. Natuurmonumenten hanteert een buffer van 30m aan de perceelrand, eventueel korter als er een haag aangeplant is (afvangen van pluisjes). En dit werkt.

Toch bestrijden?

Hoewel distels een droge en voedselrijke grond verkiezen, komen ze ook in natuurgebieden regelmatig naar boven. Dit, vooral in gebieden waar nog geen stabiel maai- of graasbeheer is. Het zijn pioniersplanten: ze nemen de open plaats in. Het gebruik van herbiciden is niet toegelaten in natuurgebieden. De beste methode om ze weg te krijgen -als dit nodig is- is ze te laten staan.

Gezien de geringe verspreiding van de zaden –niet verder dan 50m, is het aanleggen van een bufferzone aan de perceelranden meestal voldoende. De combinatie met een houtkant, laat het toe deze buffer te verkleinen. Voor verdere informatie verwijzen we je door naar de bijbel van het natuurbeheer van Martin Hermy ('Natuurbeheer', Davidsfonds, 2004), waar Kris Decleer van INBO hier een mooie uiteenzetting over geeft. Alles in het teken van 'goed nabuurschap', dat ook aan de basis ligt van de aanpak van Natuurpunt. Ook gedeputeerde Vanlerberghe publiceerde hierover op www.jurgenvanlerberghe.be/wie-distels-zaait/

Tekst Bart Vanwildemeersch

Bronnen :

1. www.agripress.nl/20190903_ABS_Persbericht_-_Provinciaal_Domein_de_Kemmelberg_overwoekert_door_distels.pdf

2. www.agriland.leeds.ac.uk/news/documents/4_JaneMemmottnectarresources.pdf

3. https://pureportal.inbo.be/portal/files/275517/170244.pdf

4. https://lv.vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/brochure_randvoorwaarden_2018_versie_20180129.pdf

5. www.raadvanstate.be/Arresten/237000/500/237590.pdf

6. www.biw.kuleuven.be/lbh/lbnl/ecology/pdf-files/pdf-art/johnny/Cornelis_Hermy2003.pdf

Toch bestrijden: https://leden.inagro.be/DNN_DropZone/Publicaties/415/br_akkerdistel.pdf